

דוד ברגר נולד ב- 14 בינואר 1907 בעיר רדאוץ (Rădăuți) שבאימפריה האוסטרו-הונגרית. בתקופה זו חיו בעיר כ- 5,000 יהודים שהיגרו אליה מרחבי גליציה בעידוד השלטונות במגמת "גרמניזציה" של המחוז. לאחר מלחמת העולם הראשונה התפרקה האימפריה האוסטרו-הונגרית והמחוז נכבש ע"י הצבא הרומני, שהיה בין בעלות הברית שניצחו במלחמה ומאז הפך חלק מרומניה בצפון מחוז מולדובה.

במדי הז'נדרמריה הרומנית

בשנת 1929 בהיותו בן 22, התגייס ברגר לז'נדרמריה הרומנית ושרת בה שלוש שנים - בשנים 1929-1931. הייתה זו תקופה של רפורמות בז'נדרמריה הרומנית אשר קיבלה מעמד בכיר וסמכויות כמו של הצבא. ברגר נמנה על לגיון הז'נדרמריה של אזור פיאטרה-ניאמץ (Piatra-Neamț). הז'נדרמריה הייתה זרוע של כוחות הביטחון הרמניים שאחראית על החוק והסדר במרחבים הכפריים של רומניה. בתוקף תפקידם פעלו ברגר ועמיתיו כנגד כנופיות פורעי-חוק, יסודות חתרניים ופעילים קומוניסטים שהוחדרו ע"י ברה"ם לתוך רומניה.¹ פעילות מבצעית זו דרשה צעדות רגליות ארוכות תוך מעבר מכפר לכפר וביקור אף בחוות מבודדות. כמו כן עסקו בסיורים, מארבים ותצפיות. ברגר שהיה ספורטאי מצטיין – אחד מאלופי האיגרוף האזוריים ובעל השכלה תיכונית (כמו מרבית היהודים) – בלט מבין חבריו לנשק ולאחר סיום אימוני השדה ופעילות מבצעית, כעבור שנה מונה לסמל מחלקה בלגיון הז'נדרמים של פיאטרה ניאמץ. בעת ההיא נשמר ריחוק "דיסטנס" בין הקצינים לחיילים והסמלים היו מפקדי החיילים בפועל בשמשם חוליית קישור קריטית בין החיילים לקצינים.²

¹ Ministerul Afacerilor interne, **Jandarmeria romana in perioda interbelica**,

² **עיצוב דוד ברגר** בידי המחבר.

ברגר, כסמל מחלקת הז'נדרמריה, במרכז – היחידי עם "פראנז'ים" מהכובע.

על אף שבלט ברגר מבין בני מחזורו, לא יכול היה לשאת את האנטישמיות שרווחה בקרב רבים מהם ואופיו הביא אותו לא פעם לעימותים עם חיילים אחרים ואף עם מפקדיו, עימותים שלעתים הגיעו עד כדי תגרות ידיים ובהיותו מתאגרף הן הסתיימו בתוצאה ברורה. מצב זה הביא אותו לעזוב את שורות הז'נדרמריה.

במשך כשמונה שנים עבד ברגר בעבודות ניהול זוטות מזדמנות כשהוא מתגורר בפיאטרה ניאמץ. בינתיים נשא אישה – רחל ונולדה להם בת - מטילדה.

העלייה לארץ והתנדבות לצבא הבריטי

בשנת 1939 עלה ארצה לאחר הכשרה (ללא משפחתו), ועבד כפועל בפרדסי הרצליה. אולם עם פרוץ מלחמת העולם השנייה שאף ברגר, שהיה כבר בעל עבר צבאי, להתגייס למלחמה כנגד גרמניה הנאצית והפשיסטים בעלי בריתה – בהן גם רומניה (אף על פי שבעת ההיא עדיין לא הייתה במלחמה).

בראשית המלחמה נמנעו הבריטים מלגייס את יהודי ארץ ישראל ליחידות קרביות (גם כאלה בעלי ניסיון צבאי) ומוסדות הישוב בארץ לא מוכנים היו להשלים עם מדיניות זו. בנסיבות אלו שקל ברגר להתגייס לגיון הזרים הצרפתי שמוכן היה לקבל כל מתנדב.³

משהקימו הבריטים את "חיל החפרים" ואיפשרו ליהודי ארץ ישראל להתנדב לחייל זה, החליט ברגר לבסוף להתגייס לצבא הבריטי. הוא התגייס ב-19 בדצמבר 1939 והיה מראשוני המתגייסים לפלוגת החפרים 401 (מעורבת עם ערבים). פלוגת החפרים הראשונה, בפיקודו של מייג'ור הנרי קייטור (Cator),⁴ הוקמה החל ב-12 בדצמבר 1939, שבוע לפני הגיוס של ברגר והושלמה בסוף ינואר 1940,

³ שיחות המחבר עם דוד ברגר.

⁴ מייג'ור (רס"ן) הנרי קייטור (Cator). 1897-1965 היה קצין פרשים בריטי בוגר בית הספר היוקרתי איטון וביה"ס לקצינים "סנדהרסט" שעוטר בצלב הצבאי (מקביל לעיטור המופת בצה"ל) בשנת 1917 במלחמת העולם הראשונה. בשנת 1939 עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, בהיותו בגיל 43 התנדב לשוב ולשרת בצבא וקיבל את הפיקוד על פל' החפרים הראשונה מארץ ישראל. לאחר שובה של הפלוגה למזרח התיכון הקים את גד' הקומנדו ה-51 על בסיס מתנדבי ארץ ישראל

בהרכב של 643 יהודים, רובם – עולים חדשים, אשר משפחתם נשארה באירופה, כמו ברגר ושאפו להלחם בגרמנים ו- 233 ערבים, רובם בדואים. דוד ברגר היה בין מתנדבים אלו כאשר אשתו ובתו נשארו כאמור ברומניה. התנדבותו נעשתה בניגוד למדיניות המוסדות הלאומיים אשר שאפו לשכנע את הבריטים לגייס יהודים ליחידות קרביות תחת דגל וסמלים יחודיים ולא ליחידות עזר למיניהן.⁵ חיל החפרים (Royal Auxiliary Pioneer Corps) הוקם רק חודשיים קודם גיוסו של ברגר לחיל, בחודש אוקטובר 1939, כחיל עזר לחיל ההנדסה הבריטי בתפקידי הנדסה-בינוי. יעוד ותפקידי החיל היו: כוח עבודה לצרכים מגוונים לקיום "מכונת המלחמה", ובתוך כך שליטה וניהול על עבודות אזוריות לצורכי הצבא, ניהול ואחזקת מרבית מחסני התחמושת, בניית מחנות, שדות-תעופה וביצורים, פינוי הריסות והריסת מחסומים, סלילת דרכים וכבישים, מסילות ברזל ובניית גשרים, הטענה ופריקה של משאיות, ספינות, רכבות ומטוסים ובניית מחסות למטוסים כנגד הפצצות אויב.⁶ בתום הטירונות ואימון בסיסי במחנה סרפנד (צריפין) אשר כללו הכרת הצבא הבריטי – ארגון ומבנה, אימון גופני, תרגילי סדר, עזרה ראשונה ורפואה מונעת, תרגולת הגנה נגד שריפות, כללים בסיסיים בשדאות ומטווח בו ירה כל חייל 5 כדורים, נערכה הפלוגה לצאת מעבר לים.

ברגר הופך לחייל קרבי במערכה על צרפת

ב- 21 בפברואר 1940 יצאה הפלוגה בהרכב של 660 חיילים (בהם 517 יהודים), עם ציוד לחימה מיושן, למצרים. מאלכסנדריה המשיכה בשייט לצרפת וכעבור שבוע הגיעה למרסיי והמשיכה לחצי האי ברטאן (Bretagne) שבצפון מערב צרפת. הייתה זו תקופה בה נערך חיל המשלוח הבריטי בצפון-מערב צרפת לעימות צפוי עם הגרמנים. חזית חיל המשלוח הבריטי הייתה בגבול בלגיה וחסרה תשתית ביצורים ומערכי הגנה (קו מאז'ינו הצרפתי לא נמשך לעבר הגבול הבלגי) ולתפקידים כאלו הובאה פלי 401 לזירה.

הפלוגה התמקמה בראשית מרץ במחנה קוארי (Quarry) בעיר רן (Rennes) – בירת המחוז ועסקה בסלילת דרכים וכבישים ובהקמת מסילת רכבת, מחוף האוקינוס לכיוון פאריז. כשלושה חודשים עסקה הפלוגה בעבודות בינוי אלו אשר הפכו שיגרה - העבודה נעשתה ביעילות גבוהה. קייטור המ"פ לא הסתפק בתעסוקה זו וניצל את קשריו כדי להשיג ליחידה ציוד, להשלים פריטי נשק ותחמושת ולאמן אותה אימוני חי"ר בסיסיים,⁷ אימון הפרט, הכתה והמחלקה וכן סיורים, מארבים ותצפיות. ב- 10 במאי 1940 החלה המתקפה הגרמנית על צרפת ובתוך שבועיים ימים הבקיעה את מערכי בעלות הברית וכיתרה חלק ניכר מהצבא הצרפתי ומרבית חיל המשלוח הבריטי בצפון מערב צרפת ובתוך

ששרתו קודם תחת פיקודו בפל' החפרים. קייטור פיקד על גדוד קומנדו זה בהצלחה רבה בקרבות בחבש. החזון שלו היה לפקד על צבא יהודי-ערבי ולהביא לשלום בין שני העמים.

⁵ יואב גלבר, ההתנדבות ומקומה במדיניות הציונית והישובית, 1939-1942, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, 1979, עמ' 187.

⁶ חיל החפרים היה מעין "לגיון זרים" בריטי, נתיני מדינות אויב ששהו בבריטניה בתחילת המלחמה, גרמנים, אוסטרים, איטלקים ורומנים, מרביתם יהודים שברחו מאירופה גויסו לחיל זה. כ- 10,000 איש אשר שרתו בפלוגות "זרים" אולם החל ממחצית שנת 1942 כאשר נאמנותם הוכחה מעבר לכל ספק – הורשו לעבור לכלל יח' הצבא הבריטי. בנוסף לנתיני בריטניה, שימש חיל זה לגיוס וחילול כוח-אדם מכל רחבי האימפריה, בתוך כך גם מארץ ישראל. בתחילה חולק נשק אישי רק ל- 25% מהחיילים בחיל זה.

⁷ גלבר, שם, עמ' 194.

בלגיה. ב- 24 במאי נעצרה המתקפה הגרמנית בפאתי עיר החוף דונקירק שהפך לנמל הפינוי העיקרי של חיל המשלוח הבריטי חזרה לאנגליה. עם תחילת המתקפה הגרמנית על צרפת הפסיקו ברגר וחבריו את עבודות הבינוי שלהם והועסקו בתפקידי סיור ושמירה במקביל להמשך אימונים אינטסיביים כיחידת רגלים קרבית.

תמונה שצולמה בצרפת.

לאחר תחילתו של מבצע "דינאמו" (הפינוי מדונקירק), בשבוע האחרון של מאי, הורה המטכ"ל הבריטי למפקדת חיל המשלוח לפנות מצרפת את מרבית היחידות העורפיות והבלתי לוחמות אולם פלוגת החפרים 401 לא נכללה בכוחות המפונים כיוון שברגר וחבריו עברו בינתיים אימוני חי"ר ובהם אימוני שדה מעשיים ונחשבו ליחידה קרבית לכל דבר ובודאי מגובשת ומאומנת יותר מרבות מהיחידות הבריטיות והצרפתיות באזור פעילותה. החל מה- 10 ביוני היוותה מרבית הפלוגה (כ- 500 חיילים) את עיקרו של צוות-קרב- גדודי מאולתר (יחד עם יחידת הנדסה בריטית) בפיקודו של קייטור, שתפקידו היה לחפות על נסיגת הכוחות הבריטים מהאזור לנמל הפינוי בסנט מאלו. שאר חיילי הפלוגה (כ- 140 חיילים) שנחשבו "בלתי לוחמים", פונו ישירות מהמחנה לאנגליה יחד עם שאר יחידות העורף. ב- 12 ביוני הגיעו הגרמנים לפריז וכעבור 4 ימים, ב- 14 ביוני 1940 הודיעה צרפת שהיא מוכנה להכנע והחלה במו"ס עם הגרמנים. למחרת, בבוקר ה- 15 ביוני 1940 התקבלה החלטה בפיקוד העליון הבריטי לפנות את כל הכוחות שעדיין נותרו על אדמת צרפת – כולל הקרביים, כ- 140,000 חיילים (פינוי דונקירק כבר הסתיים ב- 4 ביוני). החל מבצע פינוי רחב היקף תחת שם הקוד "אריאל".

בבוקר זה קיבלה גם פלוגה 401 הוראה להתכונן להתפנות, לאור ההחלטה הצרפתית על הכניעה. הפלוגה נערכה לפינוי, ובשעה 16:00, הוטל עליה להוות משמר עורפי, ליחידות הבריטיות הנסוגות מאזור העיר רן, בתנועה רגלית לעבר עיר הנמל סן-מלו (Sanit-Malo), מרחק כ- 70 ק"מ. הפלוגה עזבה את העיר בזמן כיוון שב- 17 ביוני ניחתה הפצצה עוצמתית של חיל האוויר הגרמני על תחנת הרכבת של רן שגבתה 800 קורבנות, בהם מאות חיילים. על מנת לעכב את הכוחות הגרמנים, יצר הכוח של קייטור, חסימות עצים על הדרכים, פוצץ גשרים וחיבל בתשתיות. פעילות זו תרמה לשיבוש והאטת ההתקדמות הגרמנית ואיפשר בימים 16-17 ביוני לפנות מסן מלו את הדיביזיה הקנדית ה- 1 כולה שמנתה מעל 21,000 חיילים.

המשמר העורפי הגיע לסך-מלו ב- 18 ביוני והחזיק בעמדותיו מעל 48 שעות, תוך הגנה על נמל הפינוי. ביום ה- 20 ביוני 1940 בשעה 15:20, פונה הכוח מנמל סך-מלו והגיע למחרת, לנמל סאות'המפטון באנגליה.

בהגנה על בריטניה בשעתה הקשה ביותר

בערב ה- 21 ביוני 1940 הגיעו ברכבת לעיר קלקטון-און-סי (Calton on Sea) שם התאחדו עם שאר חיילי הפלוגה. קלקטון-און-סי היא עיר נופש בדרום מזרח אנגליה בחצי אי על חוף הים. במהלך המלחמה הצבא הבריטי השתלט על אתר נופש זה והפך את המתחם המרכזי שלו שנקרא "בולטון" למחנה צבאי גדול. הפלוגה התמקמה במחנה הצבאי, עסקה בהחזרה לכשירות והשלמת ציוד לאחר הנסיגה מצרפת. ונערכה להגנת העיר, עד ליום 11 ביולי 1940. בתקופת שפל זו של הצבא הבריטי, לאחר שהובס בצרפת ונסוג לבריטניה עם נשק אישי בלבד ובמורל ירוד, היה חשש מנחיתה קרובה של הצבא הגרמני על אדמת בריטניה תוך ניצול הצלחתו בצרפת.

שלושה שבועות אחר כך ב- 12 ביולי, עברה הפלוגה לעיר קימברלי (Kimberley) ושהתה שם במחנה ששימש בית ספר לתותחנים. חלק מאנשי הפלוגה נערכו להגנת העיר, והיתר יצאו בכל יום, ברכבת ללונדון, לפינוי וחילוץ הנפגעים הרבים של "הבליץ" - ההתקפות האוויריות של הגרמנים על לונדון. כעבור שלושה שבועות, בתום משימתה בהגנת קימברלי נערך לפלוגה מסדר הוקרה, על כל תקופת שירותה באנגליה.⁸

ביום 1 באוגוסט 1940 שונה שם הפלוגה מפלוגת חפרים 401 לפלוגת חפרים מס' 1. ביום 4 באוגוסט הוסעה הפלוגה ברכבת לעיר גלאזגו בסקוטלנד, שם צורפה לכוח שיועד לצאת לתגבר את הכוחות הבריטיים במזרח התיכון.

סביב אפריקה – בחזרה למזרח התיכון

ב- 7 באוגוסט 1940, הפליגה הפלוגה באניית הנוסעים "אנדס", HMT Andes⁹ מנמל גלאזגו, על הנהר קלייד, במסגרת שיירת האוניות WS 2. זמן קצר לאחר עזיבת השיירה את סקוטלנד הוטבעו 2 ספינות מתוכה ע"י צוללת גרמנית. מיד התקבלה החלטה להימנע משייט בים התיכון, שנשלט ברובו ע"י הצי האיטלקי שנכנס למלחמה ב- 10 ביוני 1940. בתוקף הנסיבות נאלצה השיירה להקיף את יבשת אפריקה. לאחר מסע ארוך, הגיעה ביום 25 באוגוסט לנמל קייפטאון בדרום אפריקה ועגנה שם למשך מספר ימים, במהלכם קיבלו ברגר וחבריו חופשת חוף והיו לזמן קצר לתיירים בעיר נמל מיוחדת זו, היה זה פסק-זמן מרענן בחוף שנחוץ היה מאד לחיילים אשר נהנו ממנו מאד.¹⁰ ב- 30 באוגוסט המשיכה השיירה אל הים האדום, שהכניסה אליו נשלטה על-ידי תותחי חוף איטלקיים שהוצבו באריתריאה. לאחר 4 ניסיונות, הצליחה השיירה לעבור, והגיעה ביום 15 בספטמבר 1940 לנמל פורט תאופיק במצרים, כשבעה חודשים לאחר שעזבה מדינה זו למלחמה באירופה.

⁸ גלבר, שם, עמ' 196.

⁹ **ספינת הנוסעים "אנדס", HMT Andes**, ספינת נוסעים חמושה מהירה בת 29,000 טון שיכלה להשיט עד 4,000 חיילים.

¹⁰ שיחות המחבר, שם.

אניית הנוסעים "אנדס"

משם הועברה הפלוגה למחנה ג'ניפה, שעל גדות תעלת סואץ. מפקד פקוד המזרח בתיכון, הגנרל ארציבלד וויבל שיגר לפלוגה מכתב ברכה מיוחד עם הגעתה, בו שיבח את פעולותיה בצרפת וציין את חוות הדעת הטובות ששמע עליה.¹¹

בדו"ח לאחר הפינוי מצרפת, ציין מפקד היחידה מייג'ור קייטור, כי מקרב חיילי הפלוגה, 517 היו יהודים, מהם 80 בלבד אזרחי ארץ-ישראל, השאר - ללא אזרחות מנדטורית. וויבל העניק מיד לפלוגה 14 ימי חופשה בארץ ישראל. ברגר יצא לחופשה עם חבריו אולם לא הייתה לו אזרחות בריטית/מנדטורית, לא משפחה בארץ ואף לא כתובת מגורים קבועה. דברי הדואר שמוענו אליו נשלחו לבקשתו לקפה פישר ברח' החשמל בתל אביב (הכתובת שמסר לשלטונות הצבא).¹² לכן בילוי חופשה זו לקה מאד בחסר.

ברגר מתנדב ל"קומנדו"

בעת הגעתם של לוחמי פלי 401 למצרים, הוחלט בפקוד המזה"ת להקים כוח "קומנדו" זירתי על-פי הקריטריונים של ה"קומנדו" שהוקם זה לא מכבר באנגליה. המטרה הייתה להקים עוצבה למבצעים מיוחדים עם חיילי עילית שיפשטו על יעדי איכות באגפי האויב ובעורפו, יערערו בכך את רוח הלחימה של האויב, והישגיהם יעלו את רוח הלחימה של חיילי הארמיה ה-8 לאחר התבוסות הראשונות שהנחיל להם רומל.

הוקמה עוצבת-על שכללה 6 גדודי "קומנדו" וכונתה "ליי-פורס" על שם מפקדה, קולונל רוברט לייקוק. כוח זה פעל בעיקר במדבר המערבי ובקרב המאסף בכרתים.

ביום 15.10.1940, 269 מחיילי פלי החפרים 401, התנדבו לעבור לכוח הקומנדו. ברגר וחיללים נוספים התנדבו ליחידת "קומנדו המזרח התיכון 51" שהוקמה ביוזמתו של מי שהיה מפקדו בפלוגת החפרים

¹¹ גלבר, **שם**, עמ' 197.

¹² ראה למשל הודעות על תשלומים שהגיעו לו בשנת 1946, **עיוזבון דוד ברגר**.

– מייג'ר הנרי קייטור במסגרת "ליי-פורס". ברגר וחבריו קיבלו מדים מנומרים וכובעים אוסטרלים עם סמל פגיון-אגרופן על הכובע. כמו כן הצטוו המתנדבים לרכוש פגיון קומנדו עם אגרופן (כמו הסמל על הכובע) שיוצר במיוחד עבור כל אחד מהם על-ידי אומן מצרי.¹³ כמו כן החל ברגר לעבור סדרת אימונים מפרכים באזור תעלת סואץ, בתנאי שטח שונים שכללו אף אימוני שיט ונחיתה על מנת להכשירו ואת חבריו כלוחמי "קומנדו".

פגיון הקומנדו של דוד ברגר המוצג במוזיאון.

בראשית שנת 1941, במנותק מכוחו העיקרי של "ליי-פורס", נשלחה היחידה למשימה עצמאית ללחימה כנגד האיטלקים בחבש. ראשית דבר הושטו ברגר וחבריו לפורט-סודאן. לאחר התאקלמות ואימונים יעודיים שהכשירם ללחימה בשטח הררי גבוה מכוסה צמחיה, עברה יח' הקומנדו לזירת הקרבות באריתריאה, בפיקודה של הדיוויזיה ההודית הרביעית. בסוף פברואר ותחילת מארס ביצע ברגר סיורים ומארבים והיה מעורב בשורה של היתקלויות וקרבות בשטח הררי קשה, מול אויב איטלקי שהיטיב להילחם. ברגר השתתף בהתקפה הגדולה שהביאה לכיבוש מבצר קרן על ידי שתי הדיוויזיות ההודיות, הרביעית והחמישית. באפריל נלחמה היחידה בקורפוס איטלקי מאולתר בקרבות עד לכניעה הסופית של האיטלקים באזור אמבה-אלאגי.¹⁴

כאשר חזרה יח' "קומנדו 51" מהמערכה בחבש למצרים התברר לה שעוצבת האם שלה "ליי-פורס" הושמדה למעשה במערכות בכרתים ובלבנון. בפקוד המזה"ת הוחלט לארגן מחדש את "הקומנדו" בזירה ומשאריות היח' הקודמות הוקמה יחידה חדשה. ליהודים מ"קומנדו 51" (שפורק) ניתנה אפשרות לעבור ליח' הנדסה עברית או להצטרף ליחידת ה"קומנדו" החדשה (המעורבת).

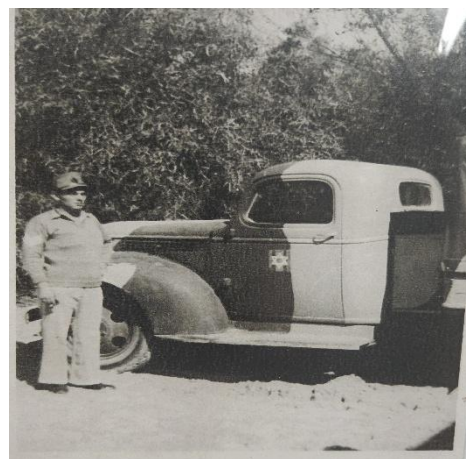
¹³ פגיון הקומנדו היחודי עם האגרופן של דוד ברגר מוצג במוזיאון הלוחם היהודי (ראה תמונה מצורפת).

¹⁴ Harry Fecitt, 51 ME Commando in East Africa February - October 1941
www.commandoveterans.org

לאחר פירוק יחידת הקומנדו, הצטרף ברגר לפלוגת הנדסה 744, עמה שרת במדבר המערבי עד לפירוקה בשנת 1944.

פלוגות ההנדסה 744 ו-738

פלוגה 744 שמפקדה היה מייג'ור **אברהם שטיין (שמיר)**, שרתה בצפון אפריקה ועסקה בפעילות בינוי – כמו בניית בית החולים בטוברוק. בסוף 1943 הועברה מטריפולי לבנגזי. ברגר וחבריו ניצלו תקופה זו גם לביקורים באתרי התיירות הארכיאולוגיים בחוף מערב לוב – 3 הערים הרומאיות: סברתה, לפטיס-מגנה ואואה במסגרת הפעילות החינוכית וההסברתית שקיבלו.¹⁵ פלוגה זו הורכבה מכ-30% מעפילים שהיו בארץ בין שבועיים לחודש, טרם התנדבותם לצבא הבריטי, חסרי הכרה ציונית, דבר שגרם לבעיות מוטיבציה קשות בפלוגה עד כדי החלטה על פרוקה. 60 מאנשיה, בהם ברגר, הועברו לפלוגה 738 וכ-30 הועברו לפלוגת ההסוואה הארצישראלית.

בפל' הנדסה במדבר המערבי עם סמל מגן דוד על הרכב.

פלוגה 738 הייתה בפיקוד **מייג'ור יצחק רפפורט**. ברגר הצטרף לפלוגה במהלך שחרור לוב מידי האיטלקים והגרמנים, עת הגיעה הפלוגה לקהילה היהודית בטריפולי ובבנגזי וסייעה להם להקים מחדש את בתי הכנסת שנחרבו על ידי הגרמנים ולשקם את בית העלמין היהודי שחולל. היחידה הועברה לטריפולי בתחילת 1944 ועסקה בשיקום הנמל, השירותים ההרוסים ובעיקר בשיקום שדה התעופה הגדול של קסטל-בניטו – בפרויקט זה נטל ברגר תפקיד מרכזי.

אנשי הפלוגה נפגשו עם שרידי הקהילה היהודית המקומית ולימדו עברית בבית הספר. במחצית שנת 1944 קבלה הפלוגה הוראה לחזור למצרים להחלפת כל הציוד והחימוש כהכנה לנחיתה באיטליה או בדרום צרפת. לשם כך נקבע לפלוגה מחנה זמני באזור תעלת סואץ.

באוגוסט 1944 יצאה הפלוגה לאיטליה, היא נחתה בטרנטו, התמקמה בבארי, והוכפפה למחנה השמיני, שמשימתו הייתה להתקדם לאורך חלקו המזרחי של חצי האי האפניני. ברגר וחבריו עסקו בהכשרת דרכים שחובלו על ידי הגרמנים בנסיגתם, סילוק מוקשים, ופעולות שיקום שונות. הפלוגה נעה בעקבות הכוחות הלוחמים צפונה, עד כי בתחילת 1945 נערכו בצ'זנה, בקרבת קו החזית דאז, בצמוד למטה הארמיה. במקביל להתקדמותה, פעלו יחידות המשנה שלה בבניית סכרים וקירות מגן

¹⁵ ראה **דפי ההסברה באנגלית** שקיבלו ברגר וחבריו, על ערים אלו.

למניעת הצפה של הכנסיות והפסיפסים היוסטיניאניים המפורסמים, ושיקום השירותים הציבוריים בראוונה. מחלקה אחת בנתה גשר על נהר הלאמונה Lamone במקום הגשרים שנהרסו על ידי הגרמנים הנסוגים. העבודה נעשתה תחת הפצצות רצופות של חיל האוויר הגרמני והושלמה תוך הצבת מגן דוד חצוב כאבן הראשה. עוד מחלקה, בתוכה ברגר, שפצה את המוסד האווירונאוטי האיטלקי בפורלי והפכה אותו למועדון עבור חיילי החזית.

הפלוגה חצתה את נהר הלאמונה, והגיעו לעיירה לוגו, בה הייתה בעבר קהילה יהודית גדולה. החיילים איתרו את בית הכנסת, קיבלו את המפתחות מהשומר האיטלקי המקומי ואספו את תשמישי הקדושה מהמרתף. לאחר כניעת הצבא הגרמני במאי 1945, נעה היחידה צפונה והתמקמה במסטרה ובוונציה. היא עסקה בשיקום ואחזקת המתקנים האזרחיים הציבוריים לשרות התושבים המקומיים והצבא. מפקד הפלוגה מונה למפקד הצבאי של וונציה עד להשבת העיר לניהול אזרחי.

גלים של פליטים יהודים, שהגיעו לוונציה והאזור, אוכסנו במחנה הפלוגה ונשלחו ארצה עם תעודות של חיילים היוצאים לחופשת מולדת.

בנובמבר 1945 פורקה הפלוגה, אולם חלק מהלוחמים החלו לשוב לארץ קודם.

תחת מפקדת קצין ההנדסה הראשי בארץ ישראל

עם חזרתו לארץ, החל מחודש ספטמבר 1945 הוצב ברגר במפקדת קצין הנדסה ראשי של הצבא הבריטי בארץ ישראל. במשך 14 חודשים שימש ברגר כמנהל עבודות ההנדסה והבינוי במחנות ואדי סראר ולטרון.¹⁶ מחנה ואדי סראר (נחל שורק) נמצא על כביש מסמיה-לטרון, סמוך לצומת חולדה. היו בו מחסני התחמושת הגדולים ביותר של הצבא הבריטי במזרח התיכון, ותנועה רבה של תחמושת עברה דרכם: תחמושת הועברה לכיוון זירת המלחמה במצרים ובמדבר המערבי, וכמות רבה הועברה חזרה כאשר התחלפו יחידות או לצורכי טיפול ושיקום. התחמושת שהוחזרה לא נארזה כיאות ולא נרשמה, ובדרך כלל המתינה מחוץ למחסנים עד אשר תיבדק ותיארז מחדש. התחמושת והנשק שהמתינו מחוץ למחסנים היו היעד המרכזי עבור פעילי הרכש (של מחתרות הישוב ה"הגנה" והאצ"ל).¹⁷ ברגר, בהיותו אחראי על הבינוי והאחזקה במחנה זה. נהנה מתנועה חופשית ברחבי המחנה הענק וסייע רבות בהברחת נשק למחתרות. 527 המחסנים והמצבורים סביבם הכילו כ- 15,000 טון, חומרי נפץ מרסקים (חנ"ם) וחומרי נפץ הודפים (חנ"ה), שנדרשו בעיקר לפגזי תותחים אולם גם למילוי רימוני יד ופגזי מרגמות שהתעשייה הצבאית במחתרת התחילה לייצר. בתקופה מאוחרת יותר נדרש חנ"ה עבור כדורי 9 מ"מ לתמ"ק "סטן", שאף אותו התחיל התעש לייצר. מחנה ואדי סראר היה מפוזר על שטח נרחב, מוקף גדר ושלושה שערים לו: האחד מדרום, מכיוון מסמיה; השני צפוני, סמוך לצומת חולדה; והשלישי עבור הרכבת. ליד השער הדרומי הוקם מחנה של סולל בונה ומאופי עבודתו היו לברגר מגעים שוטפים וקשרים מיוחדים עם בעלי המקצועות והתפקידים שם. מחנה לטרון היה מחנה השבויים והמעצר הגדול ביותר בארץ ואחזקתו השוטפת דרשה מיומנות רבה. גם שם סייע ברגר רבות לקיום הקשר עם בני הישוב שהיו עצורים שם בדרכים שונות מהעברת דברי דואר ועד הברחת כלים ואמצעים נחוצים.

¹⁶ Sgt. David Berger, letter to OC 283 RE Works Section M.E.F., 24th July 1946.

¹⁷ חנוך פטישי, מחתרת במדבר, משהב"ט, 2006, עמ' 72.

בחיל ההנדסה הבריטי.

בשלהי שנת 1945 קיבל ברגר, לראשונה מאז 1939 עת עזב את רומניה, מכתב מאשתו – היה זה סימן חיים ראשון מזה שש שנים – ובמכתב היא סיפרה לו שהיא והבת נמצאות באוסטריה. ברגר מיהר לבקש חופשה של 14 יום לצאת לאוסטריה להפגש עם אשתו.¹⁸

דוד ברגר השתחרר מהצבא הבריטי ב- 29 באוקטובר 1946 לאחר שירות של 6 שנים ו- 315 יום (כמעט 7 שנים) בדרגת "לנס-סרג'נט".¹⁹ לאחר ששרת במצרים, בצרפת, במדבר המערבי, באיטליה ובארץ ישראל.

בשירות צה"ל

עם הקמת צה"ל התגייס ב- 1 באוגוסט 1948 ושימש כרס"ר הבקו"ם בתל השומר במהלך מלחמת העצמאות.

¹⁸ 10157 Cpl. Berger David, letter to D.C.R.E. No. 23 RE, Wks. Section, M.E.F. 27TH November 1945.

¹⁹ Officer i/c Palestine Records, M.E.F. X/15 29977, Appendix to A.C.I. 318/42, 3 Oct. 1946.

רס"ר הבקו"ם במלחמת העצמאות.

לאחר שהוריד את המדים המשיך לשרת כאזרח-עובד-צה"ל 23 שנים. תפקידו היה מנהל עבודה ביחידת הבינוי של חיל ההנדסה החשובה ביותר והמרכזית בצה"ל שמפקדתה הייתה בצריפין. תחומי אחריותו של אע"ץ דוד ברגר כללו את מחנות: רמלה, בילו ותל נוף. הצבא הבריטי הקים את מחנות אלו כבסיסים חשובים במרכז ארץ ישראל, בעיקר במהלך מלחמת העולם השנייה. מהנדסים בריטים וקבלני משנה בנו מאות צריפים, מוסכים, ומערכות ניקוז ותחבורה ששימשו מסד לתשתיות יחידות הצבא הבריטי וצה"ל בעתיד. עם עזיבת הבריטים ולאחר קרבות קשים, תפס צה"ל את המחנות לאורכו של ציר רמלה-גדרה (כביש 40 כיום). יחידת הבינוי של חיל ההנדסה בצריפין אחראית הייתה על המרחב כולו. צוותי עבודה וחוליות בינוי בניהולו של דוד ברגר התמקמו בבסיסים השונים (היה להם משרד קטן בכל בסיס ממנו ניהל ברגר את העבודה) כדי להכשיר את המבנים הבריטיים המוזנחים לטובת יחידות צה"ל הצעיר. אנשי הבינוי הקימו רשתות חשמל, מים, סדנאות רכב ובתי-מלאכה. לאורך השנים, מערך הבינוי של ברגר היה אחראי על הקמה, הרחבה ואחזקה שוטפת של 3 מחנות אלו: מחנה ליחידות צנחני מילואים בבילו, ביה"ס לצניחה ולוחמה זעירה ומרכז ארגון היטסים בתל נוף (על שדה התעופה ובסיס חיל האוויר שם היה אחראי מערך הבינוי של חיל האוויר) וראשון לכולם, מחנה רמלה שבמרבית תקופת שירותו של ברגר היה **מחנה מפקדת פיקוד המרכז**.

במסיבה עם אלוף פיקוד המרכז במלחמת ששת הימים עוזי נרקיס ואנשי מטה

האתגר המרכזי של ברגר היה שימור ואחזקת המבנים בני עשרות שנים (חלקם צריפי עץ ופח בריטיים), לצד בניית מבנים חדשים והטמאת טכנולוגיה מודרנית. אנשי המקצוע תחת פיקודו של ברגר (חשמלאים, מסגרים, מהנדסים ופועלי בניין) סיפקו מענה מהיר לא רק למחנות הללו, אלא גם לפרויקטים הנדסיים מחוצה להם.

כמנהל עבודות ההנדסה-בינוי במחנות אלו המשיך ברגר לנצל את ניסיונו ומיומנותו אותן רכש בעת שירותו הארוך בחיל ההנדסה הבריטי ובמיוחד בהמשך לתפקידו במחנות נחל שורק ולטרון. מיומנות של בחירת בעלי מקצוע מתאימים בתחומי הבניין: בנאים, צבעים, רצפים, חשמלאים, שרברבים ובעלי מקצוע מיוחדים שרכשו ניסיון עבודה במחנות הצבא בארץ ישראל שנבנו ותוחזקו שנים רבות ע"י הצבא הבריטי לפני שעברו לידי צה"ל. אמנם המחנות הנ"ל היו המחנות הקבועים עליהם היה אחראי אולם במלחמת סיני ובמלחמת ששת הימים ניהל פרויקטי בנייה מגוונים בשטחים שנכבשו. אחת הדוגמאות הייתה, לאחר כיבוש שארם-א-שיך במלחמת סיני, ירד ברגר עם צוות עבודה, הוריד את המינרט (הצריח) של המסגד במקום והפך אותו לשק"ם.

לאחר מלחמת העצמאות, בשנת 1949 השתחרר ברגר משירות סדיר בצה"ל אולם במשך כעשור, עד שנת 1959 המשיך בשירות מילואים בחיל ההנדסה²⁰ במקביל לעבודתו כא"צ בחיל זה.

חיים אישיים

אשתו רחל, עלתה בינתיים לארץ והצטרפה אליו אולם הנתק הארוך בין השניים הביאו לגירושין.²¹ בין השאר בשל תנאי המגורים בהם חיו. לאחר מלחמת העצמאות קיבל ברגר בסיוע צה"ל אפשרות מגורים בשכירות בדירה ברכוש הנטוש (בבעלות עמידר) ברח' שלמה על גבול יפו תל אביב. הייתה זו דירה קטנה בה שוכנו שתי משפחות עם מבואה ושירותים משותפים כאשר למשפ' ברגר חדר אחד.

²⁰ תעודת פטור מס. 325759, 4 מרץ 1959.

²¹ ואז התחתן עם דודתי – אחות אמי – אנג'לה.

בשנת 1972 בגיל 65 פרש ברגר לגמלאות כאזרח-עובד-צה"ל (רק אז הצליח לרכוש דירה בבעלותו בבת ים). לאחר פרישתו לגימלאות התפרסם אודותיו מאמר הוקרה קצר בעתון "במחנה" בו מציין המחבר את תכונותיו הנעימות ומקצועיותו של ברגר כמנהל עבודה בחיל ההנדסה ובין השאר בסיוע שהעניק לרבים. בשנות החמשים והששים עת היה צנע בארץ ואבטלה, קשה היה למצוא עבודה ולהתפרנס. ברגר מצא לרבים תעסוקה כבעלי מקצוע ופועלי עזר במסגרת תפקידו וממש ביסס את מטה לחמם. דוד ברגר נפטר בשנת 1979.

מנהל עבודה הנדסה-בינוי במחנה פקוד המרכז ברמלה – כשפסלי האריות המסמלים את הפיקוד עוד היו מוצבים שם, 1968.

מקורות

1. עוזבון דוד ברגר בידי המחבר.
2. שיחות המחבר עם דוד ברגר.
3. גלבר יואב, ההתנדבות ומקומה במדיניות הציונית והישובית, 1939-1942, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, 1979.
4. פטישי חנוך, מחתרת במדים, משהב"ט, 2006.
5. תעודת פיטור מס. 325759.
6. Ministerul Afacerilor interne, Jandarmeria romana in perioda interbalica,
7. www.commandoveterans.org
8. David Berger, letter to OC 283 RE Works Section M.E.F.
9. Palestine Records, M.E.F. X/15 29977, Appendix to A.C.I. 318/42.